علامه پوهاند عبدالحی حبیبی ٢٠١٧/٠٤/٢٠

په پښتو ادب کي د مېرمني برخه

لمړی برخه

پښتنه مېرمن د پښتنو د ټولني او اجتماعي سازمان شمزی وه، د کهاله ترتیب او د کور اداره ټوله په مېرمني اړه لرله. د نارينه وو او زلمو کار زراعت ، مالداري، حرفت، او د وطن دفاع وه. د خو د ضرورت پر وخت مېرمني په دغو کارو کښي هم برخه درلوده، په کښت کښي به د مېړو سره اوږه پر اوږه ولاړه وه، د مالدارۍ د محصولاتو او لبنياتو ښخه ګټه بيا ددي په لاس وه، او لاسي صنايع ئي روزله او بيا به هم دغه پښتنه مېرمن د وطن د دفاع پر ميدان له مېړو او زلمو سره توره په لاس ولاړه وه.

پوهنه او ادب خو هر د وخت د امن او سلامتی په غېږ کښي روزل کيږي مګر د پښتنو تاريخي سرنوشت داسي کړکېچن ؤ، چي د دوي پيړی، پيړی د آزادی په جنګ او وطني دفاع کښي تيري سويدي. نو لکه پښتنو چي د پوهني او ادب او آرټ پالني ته وخت او فرصت نه درلود، پښتنه مېرمن هم د زماني ناخوالو او د تاريخ ظالمو څپو کښي هسي سره را نښتی وه چي د لوستني او پوهني وسايل ئي کورټ نه لرله، او ددي کورني چاپېر له دغو شيانو ښخه تش ؤ. خو بيا هم که د پښتو مدون او نامدون ادب ته ځير سو، نو د پښتني مېرمني برخه په ادبي رواياتو کښي مومو ، او داسي ښکاري چي دي مظلومي ډلي، د پښتو ادب په روزنه کښي هم لاس درلود، او کله کله له مېرمنو ښخه هم د پښتو ادب پر آسمان روښانه ستوري ځلېدلي دي.

لنډی :

د پښتو ادب يو نامدون او بالکل عوامي قسم، لنډی او ټپي او ځيني ناري دي چي دغه ډول ادبي تخليقات ددی ژبي يوه خاصه او ډېره قيمتي پانګه ده، او که ځوك وغواړي چي د پښتنو روحيات او ملي خصايص وګوری، نو ښايي په خاصه توګه د دوي د ادب دغه ښکلي برخه مطالعه کی. د لنډيو په جوړولو او ويلو کښي د مېرمنو برخه ډېره لويه او درنه ده د پښتو ادب دغه غوره او سپېڅلي پانګه تقريباً نيمی د مېرمنو د قريحو مخلوق ده او ډيري ښي لنډی پښتنو مېرمنو د جنګو پر ميدان او د ميني او عشق پر مرحلو کښي ويلي دي.

د لنډيو شاعر معلوم نه وي ، خو د پښتنو د لوی ملت صنعتي قريحه ئي خلاقه ده، او هغه لنډی چي د کومي مېرمني له خوا ويلي

ارسال مقالات: info@arianafghanistan.com و یا spineghar@gmail.com

سوي وي هغه د ټولو مېرمنو دي.

د مېرمنو په لنډيو کښې هر راز مضامين وي : د مينې له دردناکو پېښو څخه حکايت کوي، او مينه مېرمن خپل احساس پکښې ځايوي او د عشقي شاعرۍ بهترين مظهر ګڼل کيږي. پښتنه مينه پېغله خپل لالی د زړه په وينو روزی د مينې په دردناکه دنيا کښې ټول حواس خپل مين ته متوجه وي خو سره له دې هم باور نه لري چې د مينې له سمسوره باغه به ګل ټول کی نو د محبوب د مقام لوړتيا او خپله نارسايي او د مينې په دنيا کښې خپل زيار او سعی داسي تصويرکوی :

پاس په کمر ولاړه ګله !

نصيب د چا يې ؟ اوبه زه درخېژومه

پښتنه مينه د عشق په لار کښې ربړوونکي دردونه او زړه چوونکي ګرومونه لري، مګر د پښتونوالي فطګري تقاضا داده، چې سړی تحمل او حوصله ولري، او د زماني ناخوالي ئې مات نه کړي، نو ځکه ددغو آلامو سهنه کوي او وايي :

پټ به د زړه دردونـه تېر کړم

بېدرده يار ته به ونه وايم حالونه

په بله لنډی کښې پښتنه پېغله خپل بېل سوی آشنا ته داسي د وفا دارۍ پېغام ورکوي :

پـر هنـدوسـتان خوشحـاله ګرزه !

زه به دا توري سترګي ستا په نوم ساتمه

د شرق شاعري د رقيب او غماز په غندلو ډکه ده، او دې غندني داسي اغېزی کړي وی چې په خطي دېوانو کښې به د رقيب کلمه چپه کښله کېده، د پښتنو پېغلو په لنډيو کښې ددې رقابت مختلف مناظر تصوير کيږي، مثلاً : يوه پښتنه پېغله خپل آشنا د چنار تر ونې لاندي بېده ويني، نو وايي :

د ځـانـه اور واخـلـې چـنـاره !

مين پرما دی، خوب تر تا لاندي کوينه

د باغوان رقيبانه حسادت، او د بلبل تمنا په دې لنډی کښې د رخي يو بل منظر ښيي :

بلـبـل بـه خـدای پـه ګلو مـوړ کړي!

باغوانه! ستا نيمګړی نيت مي ژړوينه

د پسرلي په ښکلي او زړه خوزوونکي موسم کښې چې پېغلي د ګلو په رنګين ګلشن کښې نڅا کوي او غريب مين ته هيڅ اعتنا نه لري ، نو مين ورته وايي :

پسـرلـی سـتا لـه کـبـره خوار سو

په زرغونو ختو دي مات کړه ژړ ګلونه

مګر پښتنه پېغله د وفادارۍ په احساس او د مينې په جاذبه کښې داسي ځواب ورکوي :

پسـرلی راغـئ ګـلان ډېـر سول

د اوربل ګل به خپل آشنا لره ور وړمه

په پښتني ادب کښي د عشق اظهار، لکه د پارسي ادب غوندي د نارينه او عاشق کار نه دی، او پښتنه مېرمن په لنډيو کښي ځانته حق ورکوي چي خپل، عاشقانه احساسات او ربړونه او دردونه په آزادی سره ښکاره کی. وګورئ ! يوه مظلومه پېغله په څنګه الفاظو خپل درد او الم د خپلو اوښکو په خونين داستان کښي څرګندوي :

پـر مـخ مـي مـه واهـه ظالمه!

د اوښکو ډکي سترګي چاته واړومه ؟

پښتنه مېرمن يوازي د عشق په دنيا که د خپل مشترك هنر مظاهره نه کوي، بلکي لنډۍ د حمايت پر ميدان د وطني ګګټو دپاره هم استعمالوي او موږ پخپل ملي تاريخ کښي داسي وقايع مومو، چي د يوې مېرمني له خوا د يوې لنډۍ وينه تر توپو او توپکو مؤثره ثابته سوېده، او ځوانانو هر کله د دغو ادبي ټوټو په اروېدنه د قرباني ميدان ته ور دانګلي دي.
پښتنه پېغله د جنګ پر ميدان د خپل مين زلمی سره اوره پر اوره ولاړه ده او داسي ورته وايي :

پـام کـوه وار دي خطا نه سي!

د ګلو څانګه دي په سر ولاړه يمه

د ميوند په جنګ کښي چي پښتنو د خپل وطن د ساتني دپاره سرونه پر اورغوي کښېښول يوې پښتني پېغلي خپل ګران مين ، دغه د ملي دفاع ډګر ته په ډېر افتخار واستاوه، او ددغي ملي غزا مشر ته ئي داسي پېغام ورکړ :

پـر ايـوب خان مي سلام وايه!

دا دی جانان مي کومکي در ولېږنه

پښتني مېرمني خو خپل جانان وطني جنګ ته واستاوه، مګر پخپله هم ورسره وه :

هـلـك بـه ولـي تـوره نـه کـا

تر نيمايي مورچله زه ورسره ځمه

دلته د عشق او وطن مقابله سوه، خو پښتني وطن پالي پېغلي په دغه وطني جنګ کښي د خپل مين قربانېدنه تر شکست او بې ننګی خوښه کړه :

پـه تـور تـوپـك ويشتـلئ راسي!

د بې ننګی احوال دي مه راځه مينه

پښتون زلمی بريالی له وطنی دفاعي جنګه راستون سو، نو ميني پېغلي دده استقبال داسي وکړ :

د خـيـره راغلــي! پـه خـيـر راسي!

چي د دښمن په مخ کی خړ نه سوي مينه

په دې ډول د پښتنې مېرمنې برخه په پښتو عوامي ادب کښې ښکاره ده.
په تېرو کرښو کښې مې د پښتو په عوامي ادب او لنډیو کښې د پښتنو مېرمنو برخه بیان کړه، د عوامي ادب یوه بله برخه هم د قصو ناری، او د اتڼ غاړي او د ودونو سندري دي چې په دغو کښې هم مېرمن لویه برخه لري، او اکثري ناری او سندري د مېرمني له خوا ویلي سویدي.
د پښتنو په عشقي قصو کښي خو مېرمن د یوه پهلوان په دود ځانته موقع او مقام لري، لکه د فتح خان او رابیا یا مؤمن او شیرینو یا ښادي او بیبو یا آدم خان او درخانی او په نورو قصو کښي دغه مېرمني د نازک صنف نري احساسات د قصې په نارو کښي په ادبي ښکلي او خواږه ډول سره تصویر کوي.

د لمړی برخه پای
دوام لری